

Резюме на

Резултати от Изследването на
социално-емоционалните умения,
проведено от ОИСР през 2023 г.:
България

България

В това резюме за страната се прави преглед на разпределението на социално-емоционалните умения сред различните групи ученици и на връзката им със здравето, благосъстоянието, образователните резултати и бъдещите стремежи на учениците в България. Тя се основава на данни от Изследването на социално-емоционалните умения (ИСЕУ), проведено през 2023 г.

В рамките на ИСЕУ 2023 е извършено измерване на следните умения сред 15-годишните ученици в България:

- отговорност (самоконтрол, упоритост, мотивация);
- самообладание (устойчивост на стрес, оптимизъм, контрол на емоциите);
- свързаност (социалност, асертивност, енергичност);
- прогресивност (любознателност, толерантност, творчество);
- сътрудничество (емпатия и доверие).

Резултатите за България, включени в това резюме за страната, са сравнени със средните за участващите места. Тези средни стойности се основават на следното:

- Местата, които са участвали в ИСЕУ 2023 във всички анализи: България, Богота (Колумбия), Делхи (Индия), Дубай (Обединени арабски емирства), Емилия-Романя (Италия), Гунма (Япония), Хелзинки (Финландия), Дзинан (Китай), Кудус (Индонезия), Мексико, Перу, Собрал (Бразилия), Испания, Торино (Италия), Чили и Украйна;
- Следните градове, участвали в ИСЕУ 2019, където е възможно: Дегу (Корея), Хюстън (САЩ), Истанбул (Турция), Манисалес (Колумбия), Отава (Канада), Синтра (Португалия) и Суджоу (Китай).

Данните за мотивацията за постижения между 2019 г. и 2023 г. не са сравними, поради което в анализите за това умение са включени само местата от ИСЕУ 2023.

ОИСП си сътрудничеса с фондация „Лъчезар Цоцорков“ като национален партньор по проекта за провеждане на ИСЕУ в България.

За допълнителна информация вижте „Социално-емоционални умения за по-добър живот: Резултати от Изследването на социално-емоционалните умения, проведено от ОИСП през 2023 г.“

и Технически доклад за Изследването на социално-емоционалните умения от 2023 г. (предстои да бъде публикуван).

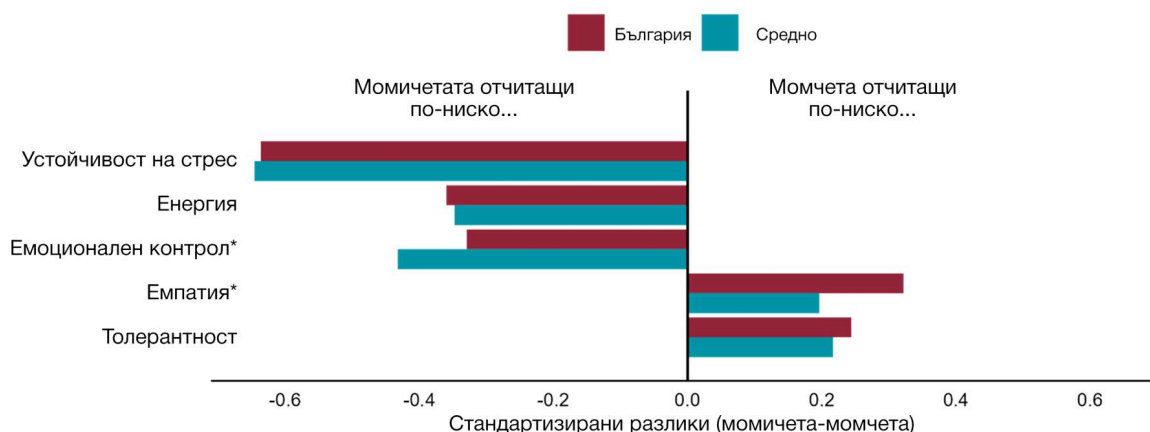
Какво е разпределението на социално-емоционалните умения сред учениците в България в различните социално-демографски групи?

Различия в уменията между момчетата и момичетата

- 15-годишните момичета в България съобщават за по-ниски нива на устойчивост на стрес, енергия, емоционален контрол, доверие, увереност, оптимизъм и самоконтрол, отколкото 15-годишните момчета, като средна стойност. Различията между половете на 15-годишна възраст по отношение на увереността са по-големи от средните за България, докато различията между половете по отношение на емоционалния контрол са по-малки от средните за всички места.
- 15-годишните момчета в България съобщават за по-ниски нива на емпатия, толерантност, мотивация за постижения, креативност и любознателност, отколкото 15-годишните момичета, като средна стойност. Различията между половете на 15-годишна възраст по отношение на емпатията са по-големи в България, отколкото средната стойност за всички места. Докато момичетата съобщават за по-ниски нива на креативност и сходни нива на любознателност спрямо момчетата, като средна стойност за всички места за 15-годишните, в България се наблюдава обратното — момчетата съобщават за по-ниски нива на тези умения.

Фигура 1. Най-големи различия в уменията между половете в България

Стандартизирани различия между резултатите на 15-годишните момичета и момчета в България в сравнение със средните стойности за всички места.

Забележка: Включени са петте умения с най-големи различия между половете в България, подредени от най-голямата към най-малката разлика. Всички стандартизирани различия между момчетата и момичетата са статистически значими с праг $p < 0,05$. Различията в България, които се отличават значително от средните стойности за всички места, са отбелязани със звездичка срещу всяко умение.

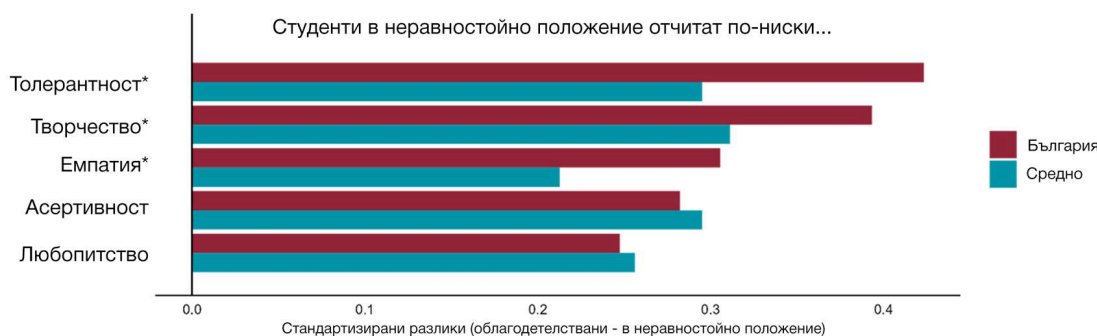
Източник: ОИСР, база данни ИСЕУ 2023, таблица В2.4

Различия между уменията на учениците в неравностойно положение и тези в благоприятно положение

- 15-годишните ученици в неравностойно положение в България съобщават за по-ниски нива на толерантност, креативност, емпатия, увереност, любознателност, общителност, постоянство, мотивация за постижения и енергия, отколкото средните стойности за учениците в благоприятно положение. На 15-годишна възраст различията в зависимост от социално-икономическия произход са по-големи в България, отколкото средните стойности за всички места по отношение на емпатията, креативността и толерантността.

Фигура 2. Най-големи разлики между уменията на учениците в неравностойно положение и тези в благоприятно положение в България

Стандартизирани различия между резултатите на 15-годишните ученици в благоприятно положение и в неравностойно положение в България в сравнение със средните стойности за всички места

Забележка: Включени са петте умения с най-големи социално-икономически различия в България, подредени от най-голямата към най-малката разлика. Всички стандартизирани различия между учениците в благоприятно положение и в неравностойно положение са статистически значими с праг $p < 0,05$. Различията в България, които се отличават значително от средните стойности за всички места, са отбелязани със звездичка срещу всяко умение.

Източник: ОИСР, база данни ИСЕУ 2023, таблица B2.3

Как социално-емоционалните умения на учениците са свързани с техните образователни резултати и перспективи за професионална реализация в България?

Равнища на отсъствия и закъснения и амбиции на учениците за бъдещето

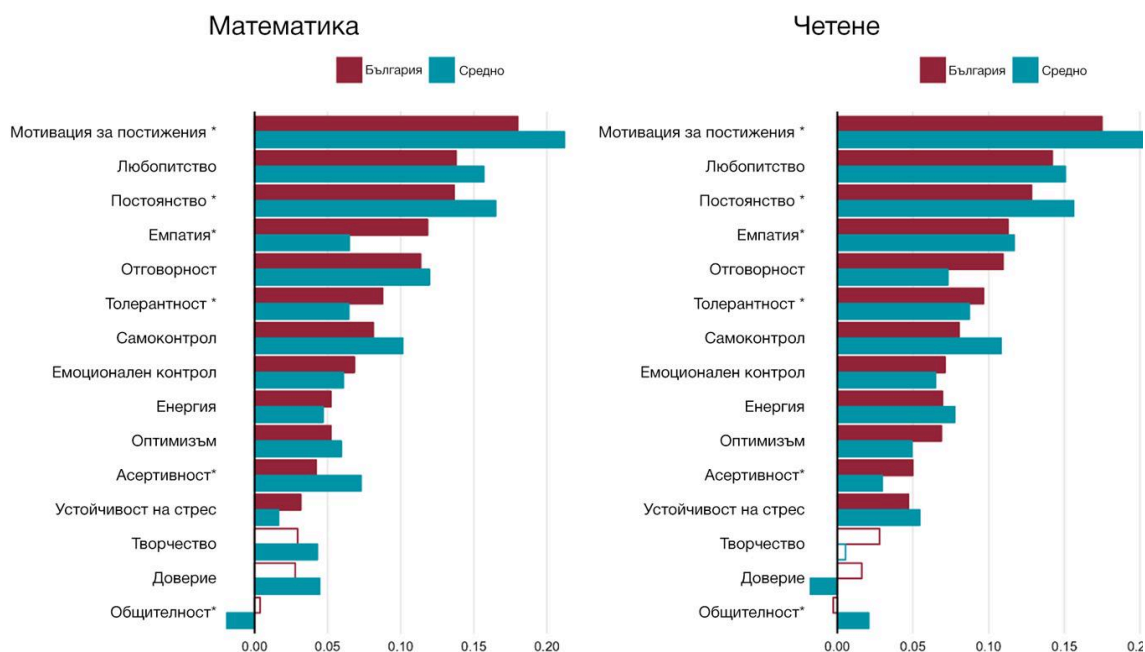
- В България 65 % от 15-годишните ученици са закъснявали за училище поне веднъж през двете седмици преди оценяването за ИСЕУ, което е над средното равнище за всички места (48 %). В България 45 % са пропускали учебни занятия (над средната стойност за всички места: 29 %), а 29 % са пропуснали поне един учебен ден през двете седмици преди оценяването за ИСЕУ (което е малко под средната стойност за всички места: 31 %).
- В България 71 % от 15-годишните очакват да завършат висше образование, а 45 % очакват да заемат ръководна или квалифицирана работна позиция, когато са на 30. И двете очаквания са под средната стойност за всички места (съответно 84 % и 57 %).

Връзки между социално-емоционалните умения и академични резултати

- В България 15-годишните ученици с по-високи нива на мотивация за постижения, постоянство, отговорност, толерантност и емоционален контрол имат тенденция да постигат по-добри оценки и по трите предмета: математика, четене и изкуства. В България 15-годишните ученици с по-високи нива на мотивация за постижения, отговорност, любознателност, постоянство, самоконтрол, емоционален контрол, толерантност, емпатия, креативност, оптимизъм, доверие и енергия съобщават, че закъсняват и пропускат занятия по-рядко.
- Положителните взаимодействия между уменията за емпатия и оценките по математика и четене са по-изразени в България, в сравнение със средните стойности за всички места, докато взаимодействието между постоянството и оценките и по трите предмета е по-слаба от средното.

Фигура 3. Взаимовръзки между социално-емоционалните умения на учениците и оценките в България в сравнение със средните стойности за всички места

Стандартизирани регресионни коефициенти на отделните умения върху оценките по математика и четене сред 15-годишните ученици в България в сравнение със средните стойности за всички места.

Забележка: Значимите коефициенти при праг $p < 0,05$ са оцветени, а незначимите коефициенти са представени с контур. Коефициентите в България, които се отличават значително от средните стойности за всички места, са отбелязани със звездичка срещу всяко умение.

Източник: ОИСР, база данни ИСЕУ 2023, таблици В4.1 и В4.4

Взаимовръзки между социално-емоционалните умения и амбициите на учениците за бъдещето

- В България 15-годишните ученици с по-високи нива на любознателност, постоянство, емпатия, толерантност, креативност, мотивация за постижения, самоконтрол, оптимизъм, енергия, отговорност, устойчивост на стрес, емоционален контрол и общителност

обикновено имат по-високи очаквания да завършат висше образование и заемат ръководна или квалифицирана работна позиция, когато са на 30. В България учениците с по-високи нива на увереност също имат тенденция за по-високи очаквания за завършване на висше образование, докато учениците с по-високи нива на енергия и доверие имат тенденция за по-високи очаквания за ръководна или професионална работна позиция.

- Взаимовръзката между уменията и очакванията на учениците да завършат висше образование и да заемат ръководна или професионална работна позиция, когато са на 30, е по-силна в България, отколкото средно за всички места, на практика за всички прогнозни умения (с изключение на доверието, което в България е в обратно пропорционални отношения с очакванията за завършване на висше образование).

Фигура 4. Взаимовръзки между социално-емоционалните умения на учениците в България и бъдещите им стремежи в сравнение със средните стойности за всички места

Стандартизирани регресионни коефициенти на отделните умения върху очакванията на учениците да завършат висше образование и да заемат ръководна или професионална работна позиция в бъдеще сред 15-годишните ученици в България в сравнение със средната стойност за всички места.

Забележка: Значимите коефициенти при праг $p < 0.05$ са оцветени, а незначимите коефициенти са представени с контур. Коефициентите в България, които се отличават значително от средните стойности за всички места, са отбелязани със звездичка срещу всяко умение.

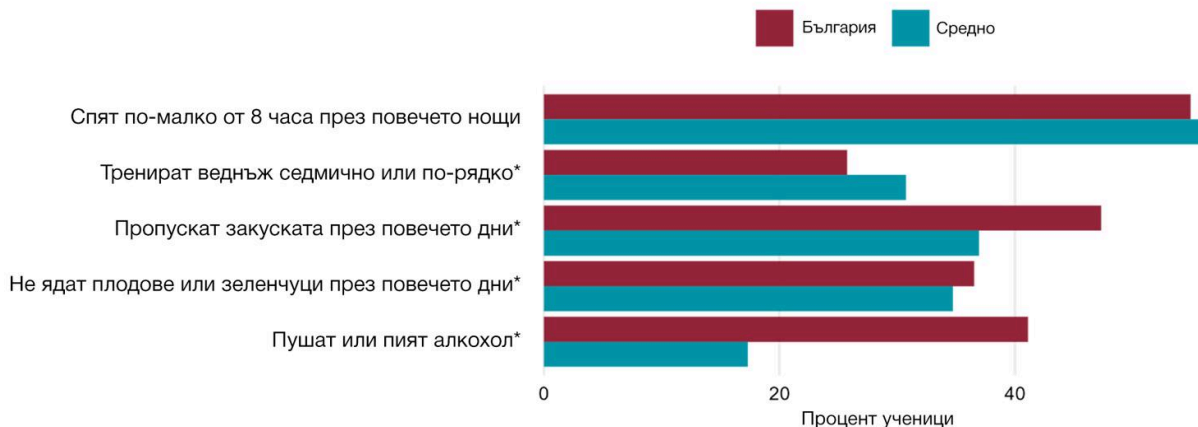
Източник: ОИСП, база данни ИСЕУ 2023, таблици В4.19 и В4.30

Как социално-емоционалните умения на учениците са свързани с тяхното здраве и благосъстояние в България?

Поведения на учениците, свързани с тяхното здраве

- 15-годишните ученици в България съобщават за по-висока честота на две нездравословни поведения в сравнение с други места: пушене на цигари или пиене на алкохол, както и пропускане на закуската. В България 40 % от 15-годишните ученици съобщават, че са пушили цигари или са пили алкохол поне веднъж в живота си, което е над средното за всички места (17 %). В България 47 % от 15-годишните не закусят през повечето дни, в сравнение с 37 % средно за всички места.
- Средно за всички места момчетата съобщават за по-ниски нива на всички резултати, свързани със здравето и благосъстоянието (текущо психологическо благосъстояние, тревожност при изпитване и в клас, поведения, свързани със здравето, удовлетвореност от взаимоотношенията, възприятие за собственото тяло) в сравнение с момчетата. Същото се наблюдава и в България. Въпреки това различията между половете по отношение на възприятието за собственото тяло са по-слабо изразени в България, отколкото средните стойности за всички места.

Фигура 5. Процент на учениците с нездравословно поведение в България в сравнение със средната стойност за всички места

Източник: ОИСР, база данни ИСЕУ 2023, таблица В3.3

Взаимовръзки между социално-емоционалните умения и резултатите на учениците по отношение на здравето и благосъстоянието

- В България 15-годишните ученици с по-високи нива на всички умения — особено оптимизъм, устойчивост на стрес, енергия и мотивация за постижения — съобщават за по-добро текущо психологическо благосъстояние, поведения, свързани със здравето, удовлетвореност от взаимоотношенията, възприятие за собственото тяло. В България

15-годишните ученици с по-високи нива на устойчивост на стрес, емоционален контрол, оптимизъм, енергия, общителност, увереност, креативност и отговорност обикновено изпитват по-ниски нива на тревожност при изпитване и в клас.

- Положителните взаимовръзки между мотивацията за постижения, креативността и любознателността и повечето резултати, свързани със здравето и благосъстоянието, са по-силни в България, отколкото средните стойности за всички обекти.

Ключови особености на ИСЕУ 2023

Какво представлява Изследването на социално-емоционалните умения?

Изследването на социалните и емоционалните умения (ИСЕУ) е международно изследване, разработено от Центъра за образователни изследвания и иновации към ОИСР, за да се подобри разбирането на социално-емоционалните умения сред 10- и 15-годишните ученици. Целта на изследването е да се разбере как се различават нивата на тези умения сред учениците с различни характеристики; какво значение имат тези умения за важни резултати, постигнати от учениците; и как училищната и домашната среда на учениците влияят върху развитието на уменията.

Кои социално-емоционални умения са били включени в изследването?

15-те умения, измервани в рамките на изследването, са подбрани така, че да се добие всеобхватна представа за уменията, които са от значение за успеха и благосъстоянието на децата и юношите. Допълнителна информация за това защо и как са избрани тези умения може да бъде намерена в рамката за оценяване по ИСЕУ (Kankaraš & Suarez-Alvarez, 2019).

Как са измервани тези умения?

Всички ученици попълват въпросник, в който посочват до каква степен са съгласни или несъгласни с редица твърдения. Някои примери за такива твърдения: „Продължавам да работя по дадена задача, докато не я завърша“, „Запазвам спокойствие дори в напрегнати ситуации“ и „Умея да защитавам интересите си, когато те са поставени под въпрос“.

Кой е участвал в изследването?

Във всички места в ИСЕУ 2023 са изследвани 15-годишни деца, а изследването на 10-годишни деца е било незадължително. В ИСЕУ 2023 участваха ученици в шестнадесет места — шест държави и десет поднационални териториални единици. Данните от седем места, които са участвали в първия кръг на ИСЕУ през 2019 г., но не и през 2023 г., също са включени в анализите в настоящия доклад, когато това е възможно, за да се разшири обхватът на средните международни стойности. Около 18 000 10-годишни и 52 000 15-годишни ученици участваха в оценяването по ИСЕУ през 2023 г., представяйки около 630 000 10-годишни и 3 милиона 15-годишни ученици от училищата на 16-те участващи места. В България 3 000 15-годишни ученици попълниха въпросниците, представяйки около 57 400 15-годишни ученици.

Референции

Kankaraš, M., & Suarez-Alvarez, J. (2019 г.). Рамка за оценяване на Изследването на социално-емоционалните умения, провеждано от ОИСР, част от *OECD Education Working Papers (Работни документи на ОИСР в областта на образованието)*. OECD Publishing, Париж. doi:10.1787/5007adef-en